

Вісник Верховного Суду України. - 2012. - № 2. - С. 42-48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvsu_2012_2_11. (дата звернення: 01.02.2021);

2. Кримінальний кодекс України. Дата оновлення 04.12.20210. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.02.2021);

3. Кримінальний процесуальний кодекс України № 4651-VI, від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 01.02.2021)

Бакай Ілона Петрівна,
студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Шиян Анатолій Григорович,
старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОТОКОЛ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ: ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО СКЛАДАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ

Слідчий експеримент є однією із слідчих (розшукових) дій, що широко застосовується в правоохоронній практиці і є розповсюдженим способом збирання фактичних даних у кримінальних провадженнях.

З цього приводу слушною є думка професора В.М. Стратонова, який зауважує, що слідчі дії, а з 2012 року слідчі (розшукові) дії являються дійовим інструментом у процесі розслідування і займають основне місце в доказовому праві, як засоби пізнавальної діяльності [1, с. 174]. Так само і слідчий експеримент відіграє важливу роль у процесі збирання, перевірки, дослідження, оцінки і використання доказів з метою встановлення обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні. Важливість цієї слідчої (розшукової) дії також полягає в тому, що вона переважно виступає засобом перевірки зібраних у кримінальному провадженні фактичних даних.

Слід зазначити, що саме проведення слідчого експерименту супроводжується, в першу чергу, складнощами організаційного характеру.

Зазвичай, для того, щоб його провести, потрібно забезпечити: а) участь відповідних осіб (підозрюваного, потерпілого, свідка, спеціаліста, понятих, інших осіб); б) використання відповідного автотранспорту (при необхідності); застосування технічних засобів фіксації та носіїв інформації, на яких він буде фіксуватися. Крім цього, отриману в ході слідчого експерименту інформацію потрібно правильно викласти в протоколі цієї слідчої (розшукової) дії, з чим, на жаль, слідчі і дізнавачі не завжди справляються належним чином.

Як засвідчує слідча практика, проведення слідчого експерименту нерідко супроводжується грубими порушеннями вимог процесуального закону, невмінням слідчих виконувати відповідні дії, належним чином їх оформлювати. Так, траплялися випадки проведення слідчого експерименту з особами, які перед його проведенням взагалі не допитувалися в тому чи іншому процесуальному статусі. Нерідко сама сутність проведення цієї слідчої (розшукової) дії зводиться до фактичного переписування в протокол слідчого експерименту показань, які давалися відповідним учасником під час проведення допиту. При цьому зазначеним особам не роз'яснюються процесуальні права та обов'язки, від них не отримуються необхідні дані стосовно тих явищ, фактів, обставин чи дій, які безпосередньо спостерігалися особою або виконувалися нею чи іншими особами, не вимагалася демонстрація цих дій та ін. Спостерігаються випадки, коли шлях прибуття на місце проведення слідчого експерименту (наприклад, у випадку вчинення крадіжки, грабежу, розбійного нападу, вбивства в якомусь конкретному місці), визначався не особою, з якою проводиться ця дія, а самим слідчим. Такі недоліки нівелюють як дану слідчу (розшукову) дію, так і значення отриманих під час її проведення відомостей.

Хід слідчого експерименту й отримані при цьому результати повинні бути процесуально оформлені. Основним способом фіксації результатів слідчого експерименту є складання протоколу цієї слідчої (розшукової) дії, який повинен відповідати вимогам статей 104, 105 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) [2].

Для того, щоб протокол міг бути доказом у кримінальному провадженні, він повинен відповідати таким вимогам: 1) складатися слідчим особисто. Інші учасники слідчого експерименту можуть вести за дорученням слідчого лише чорнові записи, а фахівець – аудіозапис ходу слідчого експерименту, фото- та відеозйомку; 2) містити опис тільки тих дій, які виконувалися при проведенні слідчого експерименту, у тій послідовності, у якій вони виконувалися; 3) складатися таким чином, щоб у ньому містилися всі необхідні реквізити, та відповідати процесуальним вимогам КПК України (статті 104, 105 КПК України) [3, с. 75-76].

Протокол слідчого експерименту містить такі відомості, які відрізняють його від протоколів інших слідчих (розшукових) дій: а) мету проведення слідчого експерименту; б) вказівку на добровільність участі особи, чиї показання перевіряються; в) вказівку на точку початку і закінчення руху і маршрут прямування, фіксовані точки проміжних зупинок у ході показань на місці; г) вказівку на послідовність і характер проміжних дій; д) вказівку на наявність, характер і результати дослідницьких дій; е) вказівку на місце і характер виявлених додаткових доказів; є) інформацію про застосовані засоби і методи криміналістичної техніки; ж) вказівку на те, що особа, чиї показання перевіряються, сама визначала маршрут руху і показувала місце розташування слідів та інших речових доказів, які вилучались; з) дані про вилучені речові докази; і) відомості про наявність чи відсутність заяв і зауважень учасників слідчої дії [3, с. 75].

На жаль, як засвідчує практика, особи, які проводять слідчий експеримент, при його процесуальному оформленні досить часто припускаються різноманітних помилок. До найбільш типових із них належать: 1) неправильне процесуальне оформлення виконаних дій; 2) неповнота протоколу, тобто відсутність вказівки на те, у якій обстановці проводився слідчий експеримент, опису змісту дослідів, відомостей про проведення фотозйомки, відеозапису, складання схем або планів; 3) порушення послідовності в описі виконаних дослідних дій, коли такий опис має не послідовний характер, а поданий у виді безладного викладення; 4)

відображення в протоколі інформації, що не стосується проведеного слідчого експерименту; 5) недбала літературна редакція протоколу [3, с. 77].

У разі застосування технічних засобів фіксації ходу і результатів слідчого експерименту мають дотримуватися положення ст. 107 КПК, основними з яких є: 1) рішення про фіксацію цієї слідчої (розшукової) дії за допомогою технічних засобів приймає особа, яка її проводить; 2) за клопотанням учасників слідчого експерименту застосування технічних засобів фіксування є обов'язковим; 3) про застосування технічних засобів фіксування даної дії заздалегідь повідомляються особи, які беруть у ній участь; 4) у матеріалах кримінального провадження зберігаються оригінальні примірники технічних носіїв інформації зафіксованої дії, резервні копії яких зберігаються окремо.

У протоколі слідчого експерименту повинно бути точно зазначено, які дії і які моменти проведення слідчого експерименту фіксується за допомогою технічних засобів. У разі застосування відеозапису і його переривання з якихось поважних причин, то такі випадки повинні відображатися в протоколі слідчого експерименту з вказівкою про причини і час припинення відеофіксації. Відомості про час відновлення відеофіксації також зазначаються у протоколі.

Враховуючи динамічність цієї слідчої (розшукової) дії, є безперечним, що застосування під час проведення слідчого експерименту технічних засобів фіксації значно підвищує його інформаційну цінність [4, с. 152; 5, с. 251].

На жаль, ця інформаційна цінність дуже часто втрачається із-за неправильних та невмілих дій слідчих, які застосовують технічні засоби фіксації слідчого експерименту. Вивчення слідчої практики вказує на те, що слідчі перед початком цієї дії не повідомляють осіб, які беруть у ній участь, про застосовані технічні засоби та технічні носії зафіксованої інформації, не дають характеристику цих засобів та їх носіїв; у матеріалах кримінального провадження зберігають не оригінальні примірники технічних носіїв інформації зафіксованої дії, а їх резервні копії. Практично відсутні випадки відтворення звукозапису, а в разі застосування відеофіксації – демонстрації відеозапису учасникам слідчого експерименту перед його закінченням. Надалі такі помилки слідчого призводять

не тільки до неможливості ідентифікування застосованих технічних засобів та носіїв інформації, а й до визнання недопустимими доказами отриманих під час слідчого експерименту відомостей.

Не дивлячись на специфічність слідчого експерименту як слідчої (розшукової) дії, в кримінальному процесуальному законі відсутня окрема норма, яка б регламентувала складання протоколу слідчого експерименту. З метою усунення цієї процесуальної прогалини деякі правники пропонують положення ч. 6 ст. 240 КПК України викласти в такій редакції: «Про проведення слідчого експерименту слідчий, прокурор складає протокол. У протоколі зазначаються мета, час, місце, умови, докладний порядок проведення слідчого експерименту, а також отримані результати» [3, с. 77]. Видається, що така пропозиція носить доцільний характер і заслуговує на увагу, оскільки запропонована редакція цієї правової норми дозволить більш чітко врегулювати процесуальний порядок проведення слідчого експерименту та закріплення його результатів.

Бібліографічні посилання:

1. Стратонов В.М. Окремі проблеми слідчих (розшукових) дій / В.М. Стратонов, О.В. Стратонова // *Науковий вісник Львівської комерційної академії*. 2015. Вип. 1. С. 174-186.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року (зі змінами і допов.) // *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. Ст. 88.
3. Гусаченко Є.О. Фіксація та оцінка результатів слідчого експерименту. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 1. С. 75-80.
4. Рогатинська Н. Деякі особливості проведення слідчого експерименту у кримінальному провадженні // *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. Вип. 2. С. 149-153.
5. Комісарчук Ю.А. Підстави та процесуальний порядок проведення слідчого експерименту / Ю.А. Комісарчук, О.В. Ряшко // *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. Вип. 3. С. 248-260.